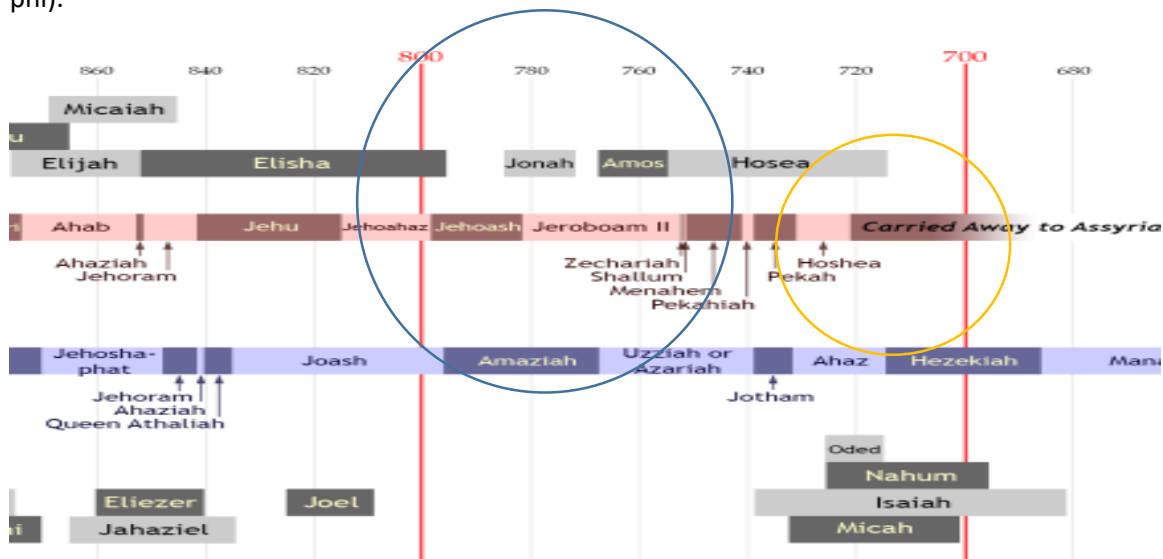

Prorok Jonáš

Jonáš prorokoval v rovnakej dobe ako Ámos a Hozeáš, okolo roku 781 (iné odhady medzi 760-753 pnl).

Je pochovaný v Mossule v Iraku. Jeho hrobku, ktorá bola ctená ako posvätné miesto Židov, moslimov i kresťanov, bola 24. júla 2014 zničená teroristami z ISIS. Vyhodili ju do vzduchu.

Mossul je mesto v severozápadnom Iraku. Je na mieste, kde stálo biblické Ninive, hlavné mesto Asýrskej ríše.

Asýrčania boli krutí nepriatelia Izraela, zvädzali vzájomne mnohé boje a vojny. Hospodin po mnohých prorockých varovaniach vydal Izraela (severné kráľovstvo) do rúk Asýrčanov. Počas kraľovania kráľa Pekacha a Hošeu Asýrski králi postupne dobyli Izrael, obliehali Samáriu a po etapách deportovali obyvateľov von z ich krajiny.

Deportácie začali okolo roku 732 pnl za kráľa Púla (Tiglat-pilezer). Neskôr Šalmaneser 3 roky obliehal Samáriu a nakoniec v roku 722 ju kráľ Sargon dobyl.

Asýrčania postupne útočili i na Júdu, kráľ Senacherib okolo roku 701 pnl obliehal neúspešne Jeruzalem. Kráľ Ezechiáš v spolupráci s prorokom Izaiášom „duchovne zabojovali“ proti tejto hrozbe a Hospodin Senacheriba od Jeruzalema odrazil.

Mapka Asýrskej ríše:
Červeným je Stará Asýrska ríša, oranžovým Novoasýrska ríša v 7. storočí pnl.
Ríša i jej pôvodné hlavné mesto boli nazvané podľa boha Aššura. Vďaka najsilnejšej a najefektívnejšej armáde sveta vojenskou expanziou šírili poriadok boha Aššura do chaotického vonkajšieho sveta. Pád hlavného mesta Ninive a jeho zničenie v roku 612 pnl viedlo ku koncu ríše ako dominantnej mocnosti. (r. 609 pnl.)

K tomuto krutému nepriateľovi Izraela bol poslaný prorok Jonáš.

Knihy Jonáša pôsobí tak, že dnešným jazykom by sme ju nazvali možno až ako satiru.

Na rozdiel od ostatných Jonášových rovesníkov tu nenájdeme záznam Hospodinovo slova varovania a odsúdenia proti národu (Amos proti siedmym národom a hlavne proti Izraelu, Obadiáš proti Edomovi), ale celá kniha je záznam správanie sa proroka a jeho „divná“ interakcia s Hospodinom.

Jonáš je veľmi zaujímavá postava. Podľa 2. knihy kráľov 14:25 prorokoval kráľovi Jeroboámovi (druhému), že Hospodin obnoví Izraelovi pôvodné územie, ktoré za roky stratil. Jeroboám vojensky získal tieto územia, dokonca i sýrsky Damašek. Bol vojensky i ekonomicky nesmierne úspešným kráľom, Izrael zažíval okrem expanzie rast po každej stránke. Avšak Božie hodnotenie stavu kráľovstva bolo negatívne. Jonášovo pozitívne proroctvo „prosperity“ stojí v príkrom rozpore s proroctvom Ámosa, ktorý nielenže Izrael pod vedením Jeroboáma odsudzuje, ale priamo prorokuje kráľovi Jeroboámovi smrť (Ámos 7:11).

Prorokov postoj voči Bohu a Božej milosti k nepriateľskému národu je extrémne odmietavý.

Knihy má štyri kapitoly. Sú rovnomerne rozdelené – prvá a tretia popisuje Jonášove reakcie na Hospodinovo poverenie ísť kázať do Ninive. Druhá a štvrtá obsahuje Jonášove rozhovory s Bohom – lepšie povedané – jeho nesúhlas a odpor.

Hneď na začiatku prvej kapitoly je Jonáš poslaný do Ninive – hlavného mesta Asýrie, smerom na východ po súši. Prorok sa však vydáva presne opačným smerom – na západ a po mori. Taršiš nie je presne lokalizovaný, podľa Flavia Jozefa je totožný z Tarzom v Kilíkii, podľa iných je na Sardínii, či dokonca v Španielsku.

Divné prorokove postoje sú reprezentované nielen jeho ochotou zaplatiť za plavbu, ale aj premýšľaním, že tým ujde spred tváre Hospodinovej (kapitola 1, v.3)

Celá kniha je tak trochu akoby naopak. Postavy, ktoré bežne reprezentujú zlo a zlé postoje, reagujú prekvapivo pozitívne a naopak.

Máme tu proroka, námorníkov, kráľa bezbožného mesta, ľud a dobytok. Prorok je však neposlušný. Námorníci prekvapivo reagujú na búрку „duchovne“ a vnímajú Božiu nevôľu v bežnom stave počasia. Prorok sa síce priznáva, že on je príčinou búrky, zaobaluje to do náboženských rečí o tom, ako sa bojí Hospodina, Boha nebies, ktorý učinil more i suchú zem. Čo však jeho jednanie dokazuje? Žiadnu bázeň pred Bohom, ale hnev a vzburu až do takej miery, že si radšej volí smrť, ako pokánie a poslušnosť voči Bohu. Osprostený svojimi postojmi na jednej strane tvrdí, že Boh je Bohom mora, ale na druhej strane zaplatil za cestu po mori, aby „ušiel spred tváre Hospodinovej“. Šokujúco žiada, aby ho hodili námorníci do mora. Tí sa v bázni Božej (ktorú prorok nemá) modlia za odpustenie ich hriechov, keď proroka hádžu do mora.

Jonáš 1:16 *A mužovia sa báli Hospodina veľkou bázňou a obetovali Hospodinovi bitnú obeť a sľubovali sľuby.*

Druhá kapitola je záznamom Jonášovej modlitby, alebo skôr jeho rozprávania o tom, ako sa (údajne) modlil. Čudná prekrútenosť prorokovho premýšľania je zjavená i v jeho slovách – ten, kto ho hodil do hlbiny, je podľa neho Hospodin. Hovorí si, že je zahnaný spred Božích očí.

Odvoláva sa na svoju pokoru, v ktorej volal o pomoc a vie, že ho Hospodin počul. Sľubuje obeť, s vďačnosťou vyznáva, že spasenie je Hospodinovo.

Pán Ježiš sa odvoláva na túto históriu a prorokuje, že aj Syn človeka bude tri dni a tri noci v srdci zeme tak, ako bol Jonáš v bruchu veľryby (Mt 12:40). Možno z toho usudzovať, že Jonáš bol mŕtvy a zažil z láskavosti Božej novú milosť a vzkriesenie.

Kapitola sa končí tým, že ryba Jonáša vyvráti na pevninu.

V tretej kapitole zaznieva Slovo Hospodinovo k prorokovi druhý krát. Jonáš ide do Ninive, obrovského mesta (až 120 tisíc obyvateľov), tri dni trvalo prejsť ním pešo. Kážuc prejde tretinu cesty a mužovia mesta uverili Bohu, vyhlásili pôst a pustili sa do pokánia. Slovo sa dostalo ku kráľovi, ktorý rovnako uverí, korí sa a zo svojej autority vyhlasuje pokánie a pôst nielen pre všetkých ľudí, ale dokonca aj pre zvieratá.

Rovnako ako pohanskí námorníci, ktorí reagujú opačne, ako by sme čakali, aj bezbožný a krvilačný národ je rýchly do pokánia; zasiahnutie Božím posolstvom ide od ľudí ku kráľovi a naspäť ku všetkým ľuďom a prekvapujúco i k zvieratám. Ich zbožnosť je šokujúca. Nikde inde sa nespomína pôst zvierat.

Nedá sa nevšimnúť si, že prorok nekáže žiadne posolstvo, jeho „kázeň“ pozostáva z pár slov. Náš preklad ich má 7, v origináli je ich dokonca iba 5. Nehovorí ani od koho je jeho posolstvo, prečo majú byť odsúdení a hlavne im vôbec nehovorí, čo je potrebné, aby prichádzajúci súd nenastal. Aj tu nám táto kniha ako keby ukazovala na neochotu proroka poslúchnuť Boha a keď už priamo nerebeluje, tak aspoň robí len to totálne minimum, čo mu dokáže u Boha prejsť.

„A Boh videl ich skutky, že sa odvrátili od svojej zlej cesty, zľutoval sa nad tým zlým, o ktorom hovoril, že ho učiní a neučinil.“ (3:10)

V poslednej (štvrtej) kapitole je znovu reakcia Jonáša a jeho rozhovor s Hospodinom. Jonáš sa na Božie zľutovanie rozpálil hnevom. V tejto divnej reakcii sa dozvedáme to, čo bolo v hĺbkach Jonášovho srdca a čo ho motivovalo k tomu, aby sa tak „nelogicky“ správal od začiatku príbehu. Vedel vraj, že Hospodin je „silný Boh milosrdný a ľútostivý, dlho zhovievajúci a veľký čo do milosti a ktorý ľutuje zlého“ (kap. 4, v. 2). To, že toto vie, však paradoxne nevedie k radosti, ale k nespokojnosti, hnevu a dokonca znovu túžbe radšej zomrieť, „*lebo mi je lepšie zomrieť ako žiť*“.

Prečo?

Aj Hospodin si kladie túto otázku. Jonáš stále drží „nádej“, že s mestom sa niečo predsa len stane, posadí sa za mestom do chatky, ktorú si postaví a díva sa, čo bude s Ninive.

Hospodin ho nepresviedča slovami, ale zážitkom – dáva vyrásť košatej veľkolistej rastline, ktorá Jonášovi poskytla tieň („*kikájon*“). Radoval sa z nej, ale Boh poslal červa, ktorý rastlinu napadol a tá zvädla. Keď vyšlo slnko, páľava znovu viedla proroka do stavu, že omdlieval a žiadal si zomrieť. Znovu tvrdí - *Lepšie mi je zomrieť ako žiť* (v.8). Jonáš tvrdí, že jeho hnev nad záhubou rastliny je správny. „*Dobré je, že som sa rozpálil hnevom, až na smrť*“ . Tu prichádza konečný zásah Hospodina, ktorý mu týmto spôsobom ukazuje, že Jeho ľútosť nad Ninive, veľkým mestom, je rovnako správna a spravodlivá, napriek tomu, že jeho obyvatelia nevedia „*rozoznať medzi svojou pravou a ľavou rukou*“.

Kniha proroka Jonáša je vďačným námetom pre besiedky, kde učíme o neposlušnom prorokovi a o tom, že pre neposlušnosť je možné skončiť vo veľrybe. Tento príbeh je však šokujúcim príbehom o Božej milosti a zľutovaní. Na prvý pohľad nepasuje do kontextu ostatných prorokov prorokujúcich odsúdenie a hnev Hospodinov. Je to príbeh zľutovania a dokonca s mestom a národom, ktorý nie je zmluvným dedičom Božích zaslúbení. Je to pohanský národ; bezbožný, krutý a zlý, trápiaci Izrael. V budúcnosti dokonca zničí v niekoľkých fázach celé severné Kráľovstvo a pokúsi sa zničiť i Južné a jeho hlavné mesto, Jeruzalem. Pokánie mesta Ninive nie je trvalé, ale napriek tomu je unikátne v celom Starom zákone. Ešte aj Ježiš odmieta slúžiť milosťou pohanom, pretože je poslaný len k strateným ovciam domu Izraelského (Mt 15:24). Prečo sa Boh zľutoval práve nad Ninive? Nevieme.

Vieme však, že je to lekcia k nášmu tvrdému, samospravodlivému „nábožnému“ srdcu, ktoré je nábožnejšie ako sám Hospodin, keď nevieme znieť, že Boh sa „nespravodlivo“ zľutováva nad našimi najhoršími nepriateľmi. Boh je však nepredstaviteľne dobrý, ľútostivý a láskavý. Už len pár storočí po Jonášovi túto dobrotu a lásku zbadáme v Jeho dare – v Synovi, ktorý prichádza, **aby NIK** (nielen Ninivčania), **kto v Neho verí, NEZAHYNUL, ale mal život večný.**